CABINET **CAB(17-18)09**

Y Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru

Y penderfyniad a geisir

Gofynnir i'r Cabinet nodi:

- **y cynigion ar gyfer aelodaeth a chylch gorchwyl y Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru (y Comisiwn);**
- **amseru gwaith y Comisiwn; ac**
- **y bydd angen i Lywodraeth Cymru ddatblygu a chyflwyno tystiolaeth sydd wedi'i chydlynu i'r Comisiwn.**

1. Ar 18 Medi, cyhoeddais gerbron aelodau'r Cynulliad, ac wedyn yng nghynhadledd *Wales Said Yes*, fy mod am sefydlu Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru, o dan gadeiryddiaeth yr Arglwydd Thomas o Gwmgïedd (yr Arglwydd Thomas) pan fyddai'n rhoi'r gorau i'w gyfrifoldebau fel Arglwydd Brif Ustus Cymru a Lloegr (ym mis Hydref). Daeth hyn yn sgil dadl y Cynulliad am y Cynnig Cydsyniad Deddfwriaethol ynglŷn â Bil Cymru ym mis Ionawr, pan ddywedais wrth yr aelodau fod materion sylfaenol cyfiawnder a'r awdurdodaeth heb eu datrys yn y Bil, er gwaethaf y cynigion adeiladol a gynigiwyd gennym i Lywodraeth y Deyrnas Unedig er mwyn mynd i'r afael â hyn.

2. Ein dadl ni drwy gydol hynt Bil Cymru oedd y dylid sefydlu comisiwn i ystyried y trefniadau y mae angen eu sefydlu er mwyn sicrhau bod gennym system gyfiawnder yng Nghymru sy'n addas i'r diben ac yn addas ar gyfer y setliad datganoli newydd. Roedd argymhellion Comisiwn Silk yn ganlyniad rhesymu gofalus, ar sail tystiolaeth, am gyfiawnder ieuenctid, y llysoedd, prawf a charchardai, ond nid yw'r rhain wedi'u datrys o hyd, ac mae materion hollbwysig hefyd y mae angen mynd i'r afael â hwy o ran yr awdurdodaeth gyfreithiol a'r heriau mawr sy'n wynebu sector y gwasanaethau cyfreithiol yng Nghymru.

3. Rhoddais gadarnhad y byddwn yn darparu manylion am aelodau'r Comisiwn a'i gylch gorchwyl yn ddiweddarach yn yr hydref.

Aelodaeth

4. Gofynnaf i'r Cabinet nodi'r cynnig ar gyfer aelodau'r Comisiwn a'r bywgraffiadau cryno sydd yn yr Atodiad.

   - Yr Arglwydd Thomas - Cadeirydd
   - Juliet Lyon - cyn Gyfarwyddwyr Ymddiriedolaeth Diwygio'r Carchardai

- Sarah Payne - cyn Gyfarwyddwr Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Troseddwyr Cymru
- Yr Athro Elwen Evans QC - cyfreithwraig droseddol a Phennaeth Coleg y Gyfraith, Prifysgol Abertawe
- Simon Davies - cyn Bartner rheoli Linklaters a chyn pennaeth pobl, swyddog cyfreithiol a strategaeth Grŵp Bancio Lloyds.
- Dr Nerys Llewelyn Jones - sylfaenydd a Phartner Rheoli Agri Advisor
- Yr Athro Richard Rawlings – Athro Cyfraith Gyhoeddus Coleg Prifysgol Llundain
- Syr Wyn Williams - cyn Farnwr yr Uchel Lys a Llywydd dros dro Tribiwnlysoedd Cymru
- Peter Vaughan – Prif Gwnstabl Heddlu De Cymru

Cylch gorchwyl

5. Gofynnaf i'r Cabinet nodi'r cynnig ar gyfer cylch gorchwyl y Comisiwn. Mae'r cylch gorchwyl yn un eang er mwyn cwmpasu ystod lawn yr ystyriaethau ynghylch awdurdodaeth, pwerau a materion gweithredol sy'n berthnasol i'r cyfrifoldeb dros wasanaethau cyfiawnder a phlismona a'u darparu yn y Gymru ddatganoledig.

   Adolygu sut mae'r system gyfiawnder yn gweithio yng Nghymru a llunio gweledigaeth hirdymor ar gyfer ei dyfodol, gyda golwg ar:

   - hybu gwell canlyniadau o ran mynediad at gyfiawnder, lleihau troseddu a hyrwyddo adsefydlu;
   - sicrhau bod y trefniadau o ran awdurdodaeth ac addysg gyfreithiol yn mynd i'r afael â swyddogaeth cyfiawnder ac yn ei hadlewyrchu yn nhrefniadau llywodraethu ac yn ffyniant Cymru, yn ogystal â'r materion unigryw sy'n codi yma;
   - hybu nerth a chynaliadwyedd sector gwasanaethau cyfreithiol Cymru a sicrhau ei fod yn cyfrannu i'r eithaf at ei ffyniant.

Amseru gwaith y Comisiwn

6. Ein tybiaethau gweithio yw y bydd angen o leiaf 18 mis ar y Comisiwn er mwyn rhoi ystyriaeth lawn i gwmpas eang a phwysigrwydd ei waith yn y dyfodol ac i ddatblygu argymhellion; bydd yn dechrau ar ei waith ddiwedd 2017 ac yn cyhoeddi ei adroddiad tua chanol 2019.

7. Gofynnaf i'r Cabinet nodi y bydd angen i Lywodraeth Cymru gyflwyno tystiolaeth i'r Comisiwn pan fydd yn gwneud cais am hynny, a bod hyn yn debygol o ddigwydd ddechrau 2018. Bydd hyn yn adlewyrchu'r dull a ddilynwyd wrth gynnal Comisiynau eraill, gan gynnwys Comisiwn Richard a Chomisiwn Silk. Bydd angen i Aelodau'r Cabinet ddechrau ystyried y materion a'r cyfleoedd sy'n codi yn sgil cylch gorchwyl y Comisiwn sy'n berthnasol i'w portffolio.

Effaith

8. Rôl a chylch gwaith y Comisiwn fydd ymchwilio i ystod eang o faterion sy'n gwneud gwahaniaeth o bwys i bobl Cymru. Mae'r rhain yn cynnwys ffyrdd o wella'r mynediad at gyfiawnder, lleihau troseddu a hyrwyddo adsefydlu troseddwyr, gan ddatblygu gallu'r sector gwasanaethau cyfreithiol, sy'n gwneud cyfraniadau pwysig iawn at ffyniant economaidd a chydnerthedd cymunedau. Gwaith y Comisiwn fydd argymell sut a pha bryd y dylid diwygio'r system gyfiawnder a chyflwyno'r trefniadau newydd.

9. Mae cylch gorchwyl y Comisiwn yn gyson â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru). Mae pwrpas cyffredinol y Comisiwn, cwmpas adolygu gweithredu'r system gyfiawnder yng Nghymru a llunio gweledigaeth hirdymor ar gyfer ei dyfodol yn gyson ag egwyddor datblygu cynaliadwy sef arddel ymagwedd tymor hir. Mae ceisio sicrhau gwell canlyniadau'n unol â'r Ddeddf, sy'n gofyn i gyrff cyhoeddus ganolbwyntio ar ganlyniadau a bydd llu o gyfleoedd i hyrwyddo dulliau gweithio cydweithredol wrth ddatblygu argymhellion y Comisiwn a'u rhoi ar waith.

Ymchwil a /neu Ystadegau

10. Nid oes dim ystadegau nac ymchwil wedi'u cynnwys yn y papur hwn.

Cyfathrebu a chyhoeddi

11. Bwriadaf gyhoeddi datganiad ysgrifenedig i aelodau'r Cynulliad ar 20 Tachwedd, ynghyd â datganiad i'r wasg, i gadarnhau aelodaeth a chylch gorchwyl y Comisiwn. Ceir cyhoeddi papur y Cabinet, ac eithrio paragraffau 10 i 14, a rhan o baragraff 4, chwe mis ar ôl y cyfarfod ar 7 Tachwedd pan fydd y Cabinet yn ei ystyried.

Argymhelliad:

Gofynnir i'r Cabinet nodi:

- **y cynigion ar gyfer aelodaeth a chylch gorchwyl y Comisiwn;**
- **amseru gwaith y Comisiwn; ac**
- **y bydd angen i Lywodraeth Cymru ddatblygu a chyflwyno tystiolaeth sydd wedi'i chydlynu i'r Comisiwn.**

Gweithio Cydlynol

12. Mae Cyfarwyddwr Llywodraeth Leol a Dirprwy Gyfarwyddwr Diogelwch Cymunedol wedi cyfrannu at gynnwys y papur.

Carwyn Jones
Y Prif Weinidog
Tachwedd 2017